

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Інститут філології й журналістики
Кафедра української літератури

ДИПЛОМНА РОБОТА
з історії української літератури
на тему:

**ВОЛИНЬ ЯК ТЕКСТ У РОМАННІЙ ПРОЗІ
ВОЛОДИМИРА ЛИСА**

Студентки 4 курсу БУУ групи
галузі знань 0203 Гуманітарні науки
напряму підготовки 6.020303 Філологія*.
Українська мова і література
Муляр Наталі Василівни

Науковий керівник: канд. філол. наук,
доц. Крупка В. П.

Розширена шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2016 рік

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Теоретичні принципи дослідження романної прози про Волинь у творчості Володимира Лиса.....	7
1.1 Концепт Волині в українській літературі.....	7
1.2 Рецепція романів «Століття Якова» і «Соло для Соломії» Володимира Лиса в літературно-критичній думці.....	18
Висновок до розділу 1.....	23
Розділ 2. Особистісне, етноментальне й історичне у романах «Століття Якова» й «Соло для Соломії» Володимира Лиса.....	24
2.1 Образ Якова Меха на тлі історичного часу (за романом «Століття Якова»).....	24
2.2 Образ Соломії: від історії роду – до історії народу (за романом «Соло для Соломії»).....	36
2.3 Село Загоряни як локус хронотопу Волині.....	46
Висновок до розділу 2.....	66
Висновки	68
Список використаної літератури	71

ВСТУП

Актуальність дослідження. У художній літературі чітко простежується тенденція до індивідуалізації наративу, тобто доля однієї людини в літературі є відображенням суспільно-політичних процесів у суспільстві, а час і простір стають основою творення своєрідності художнього образу. Таке переосмислення письменником дійсності залежить від низки факторів: культурно-історичних, суспільно-політичних, художньо-виражальних. Відомий сучасний письменник Володимир Лис у своїх творах «Століття Якова» та «Соло для Соломії» втілює відносність плину часу та індивідуальної історії персонажа, розкриваючи задум через призму долі головних героїв Якова і Соломії. Симбіоз життєписів і традиційних часових площин розкриває національне усвідомлення плинності буття, а образи особистостей на тлі часу і простору є втіленням колективного підсвідомого.

Проблема часу і простору художнього світу активно вивчається у вітчизняному літературознавстві. За словами Ж. Бодріяра, історія – це міф, пов'язаний із несвідомим, тому художній твір спрямований на відтворення міфу [4]. О. Кацюк [13], Е. Позднякова-Кирбят'єва [31] впевнені, що хронікальне відтворення дійсності є виявом соціальної пам'яті, яка співвідноситься із часовими і просторовими чинниками. Дослідники М. Бахтін [2], Д. Лихачов [23], Ю. Лотман [26] розглядають поняття хронотопу художнього твору як єдність просторових і часових параметрів, що направлена на вираження змісту твору і сполучає воєдино простір й час, надає несподіваного повороту темі художнього простору і розкриває широкий спектр для подальших досліджень. Українське літературознавство, що представлене працями Г. Ключека [16], М. Кодака [18] презентує хронотоп як невіддільну частину поетики.

Однак сучасна література стоїть на межі переосмислення уявлень про хронотоп, що забезпечується аналізом наявних методологічних праць з цього питання. Тому актуалізація дослідницької зацікавленості феноменом

індивідуальної історії в поєднанні із хронотопом доби в українській літературі закономірно обумовлена неповнотою їх вивчення.

Мета дослідження – здійснити комплексний аналіз концепту Волині в романах «Століття Якова» і «Соло для Соломії» Володимира Лиса.

Реалізація цієї мети передбачає виконання таких **завдань**:

- окреслити волинську тематику в історії української літератури;
- проаналізувати літературознавчі розвідки про Волинь у творчості В. Лиса;
- простежити рецепцію романів «Століття Якова» й «Соло для Соломії» В. Лиса в літературно-критичній думці;
- визначити особливості образотворення головних героїв романів «Століття Якова» і «Соло для Соломії»;
- дослідити хронотоп села Загоряни в окреслених творах.

Об’єкт дослідження – романна творчість Володимира Лиса про Волинь, зокрема романи «Століття Якова» і «Соло для Соломії».

Предмет дослідження – образи головних персонажів як носіїв національного характеру й хронотоп Волині, відтворений у локусі села Загоряни.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять основні положення літературознавчих праць Ж. Бодріяра, О. Кацюк, Е. Позднякової-Кирбят’євої, М. Бахтіна, Д. Лихачова, Ю. Лотмана, Г. Клочека, М. Кодака, Т. Хом’як, Я. Поліщука.

Методи дослідження. Застосування *культурно-історичного методу* дозволило відтворити соціальний портрет доби ХХ століття; *контекстуальний метод* сприяв науково обґрунтованому вписуванню романної творчості В. Лиса в сучасний український літературний дискурс; *порівняльний метод* був актуальним при дослідженні елементів образних характеристик запропонованих романів; *описовий метод* використано при дослідженні конкретних текстів письменника, їхніх змістових і художніх

особливостей; *інтертекстуальний метод* дозволив виокремити культурно-ментальні акценти поліщуків серед текстового масиву романної творчості В. Лиса.

Наукова новизна роботи зумовлена її завданнями як історико-літературного дослідження. Проблема концепту Волині вперше розглядається в цілісному, комплексному вимірах. У дипломній роботі окреслено образ Якова Меха в романі «Століття Якова» і образ Соломії в романі «Соло для Соломії»; означено хронотоп села Загоряни – локусу хронотопу Волині.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані в літературознавчих студіях для відтворення повноти й структурної цілісності сучасного літературного процесу.

Практичне значення дослідження. Фактичний матеріал, теоретичні положення, висновки роботи можуть бути використані у курсах лекцій з історії української літератури. Отриманими результатами можна послуговуватися для розширення проблематики курсових, дипломних і магістерських робіт, у шкільній практиці.

Апробація роботи. Результати дослідження обговорено й схвалено на засіданні кафедри української літератури Інституту філології й журналістики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 12 від 12 квітня 2016 року). Основні результати дипломного дослідження були апробовані на звітній науковій конференції викладачів, аспірантів, магістрантів і студентів інституту філології й журналістики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Публікації. За матеріалами дипломної роботи надруковано статтю «Праобрази Якова Меха у романі «Століття Якова» Володимира Лиса» в збірнику наукових праць «Літературознавчі студії» (Вінниця, 2016).

Структура дипломної роботи зумовлена основною метою та завданнями дослідження. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел (53 позиції). Обсяг роботи – 75 сторінок, з них **60** – основного тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бахтин М. Вопросы литературы и эстетики / М. Бахтин. – Москва : Художественная литература, 1975. – 502 с.
2. Бахтин М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике / М. Бахтин // Вопросы литературы и эстетики. – Москва : Худ. лит., 1975. – С. 234-407.
3. Білецький О. Українська література ХІХ – початку ХХ століття / О. Білецький // Зібр. праць: У 5 т. – Київ : Наук. думка. – 1965. – Т.2. – 671 с.
4. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структуры / Жан Бодрийяр. – Москва : Республика; Культурная революция, 2006. – 269 с. – (Мыслители ХХ века).
5. Боровик М., Патриляк І. Україна в роки Другої світової війни : спроба нового концептуального погляду / М. Боровик. – Київ – Ніжин : Лисенко М. М., 2010. – 591 с.
6. Буття Якова на тлі століття української історії : Письменники, критики, читачі про роман Володимира Лиса «Століття Якова» // Літературна Україна. – 2013. – № 4. – 24 січня. – С. 12.
7. Горбач Н. Моральна імперативність епіграфів у романі В. Лиса «Століття Якова» / Н. Горбач. – Режим доступу: http://www.bdpu.org/scientific_published/articles/gorbach.doc
8. Дубина М. На землі Волинській / М. Дубина // Шевченко і Західна Україна. – Київ, 1969. – С. 9-36.
9. Есперсен О. Економія мовлення / О. Есперсон. – Київ, 1980. – 356 с.
10. Забужко О. Направду добра книжка / Оксана Забужко // Лис В. Століття Якова. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2010. – С. 5-6.
11. Зарицький О. Біографія та історія (чеський біографічний роман 70-х років) / О. Зарицький. – Київ : Наукова думка, 1989. – 104 с.

12. Ільюшин І. Польське підпілля на території Західної України в роки Другої світової війни / Ігор Ільюшин // Незалежний культурологічний часопис / [гол. ред. Т. Вознюк]. – 2003. – №28. – С. 152-171.

13. Кацюк О. Культура як соціальна пам'ять / Ольга Кацюк // Політологічний вісник : зб. наук. пр. – Київ : ІНТАС, 2008. – Вип. 38. – С. 232-244.

14. Клименко О. Дві рецензії на бестселер Володимира Лиса / О. Клименко // ЛітАкцент. – 2010. – 29 жовт. // Режим доступу : <http://litakcent.com/2010/10/29/dvi-recenziji-na-bestseller-volodymyra-lysa/>

15. Клименко О. Кілька слів про «Століття Якова» Володимира Лиса / О. Клименко // Режим доступу: <http://litakcent.com/2010/10/29/dvirecenziji-na-bestseller-volodymyra-lysa/>.

16. Клочек Г. Художній світ як категоріальне поняття / Г. Клочек // Слово і Час. – 2007. – № 9. – С. 3-14.

17. Ковалевська Є. Володимир Лис: жіночі образи мені цікавіші / Є. Ковалевська // Режим доступу : <http://life.pravda.com.ua/book/2013/12/1/143848/>

18. Кодак М. Поетика як система : Літературно-критичні нариси / М. Кодак. – Київ : Дніпро, 1988. – 159 с.

19. Корженко С. Володимир Лис відмовився екранізувати «Століття Якова» / С. Корженко // Режим доступу: <http://gazeta.ua>.

20. Кривопишина А. Поетика жанру сучасного історичного роману (на матеріалі романів Василя Шкляра «Чорний ворон» та Володимира Лиса «Століття Якова» / А. Кривопишина // SPHERES OF CULTURE. – Люблін, 2013. – С. 96-102.

21. Лис В. Століття Якова / В. Лис ; передм. О. Забужко. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2014. – 240 с.

22. Лис В. Соло для Соломії : роман / Володимир Лис ; передм. Т. Прохаська. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2013. – 368 с.

23. Лихачев Д. Поэтика художественного времени. Поэтика художественного пространства / Д. Лихачев // Поэтика древнерусской литературы. – Ленинград : Худож. лит., 1971. – С. 231-405.
24. Літературні вітражі Володимира Лиса : інтелект-реліз / авт. укладач М. Г. Максименко. – Полтава, 2014 . – 16 с.
25. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Гром'яка Р., Коваліва Ю., Теремка В. – Київ : Академія, 1997. – 752 с.
26. Лотман Ю. Структура художественного текста / Ю. Лотман // Об искусстве. – Санкт-Петербург : Искусство – СПб, 1998. – С. 14-285.
27. Мовні ігри й повернення історії : парадокси українського постмодернізму / В. П. Агеєва // Магістеріум. Літературознавчі студії. – 2012. – Вип. 48. – С. 37-41.
28. Недруковані листи Лесі Українки до матері / Режим доступу: <http://lesya.artiweb.org.ua/corresp/188x/18831026.html>
29. Ніколаєнко І. Риси західнополіського діалекту в романі Володимира Лиса «Століття Якова» / І. Ніколаєнко // Лінгвістика. – 2012. – № 1, ч. 1. – С. 149-156.
30. Підсуха О. Провісник / О. Підсуха // Довженко О. Україна в огні: Кіноповість, щоденник. – Київ : Радянський письменник, 1990. – С. 6–14.
31. Позднякова-Кирбят'єва Е. Соціальна історична пам'ять: сутність та значення [Електронний ресурс] / Е. Позднякова-Кирбят'єва // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер. : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2013. – № 4. – С. 143-151.
32. Покальчук В. «Волинізми» у творах Лесі Українки / В. Покальчук // Леся Українка : зб. ст. – Луцьк : Волинь, обл. вид-во, 1957. – С. 57-76.
33. Поліщук Я. Герой без героїзму / Я. Поліщук // Дніпро. – 2011. – № 5/6. – С.176-181.

34. Поліщук Я. РЕВІЗІЇ пам'яті : літературна критика / Я. Поліщук. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2011. – 216 с.
35. Поліщук Я. Століття причетності / Я. Поліщук // Режим доступу: <http://litakcent.com/2011/05/06/stolittja-prychetnosti/>
36. Поліщук Я. Реінтерпретація пам'яті в сучасному українському романі / Я. Поліщук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна» (28). – С. 183-204.
37. Почапська-Красуцька О., Красуцький О. Концепт зради у романах Я. Бакалець та Я. Яріша «Із сьомого дна» і В. Лиса «Століття Якова» // Вісник Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Філологічні науки. – 2011. – Вип. 3. – С. 135-143.
38. Проценко В. Особливості хронотопу в романі В. Лиса «Століття Якова» / В. Проценко // Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених «Молода наука-2013» : у 5 т. / Запорізький національний університет. – Запоріжжя : ЗНУ, 2013. – Т. 4. – С. 273-276.
39. Роксоляна Свято. З цього можна зробити, насправду, добрий сценарій, або Деякі міркування про тріумфальний роман Володимира Лиса // Режим доступу: <http://litakcent.com/2010/10/29/dvi-recenziji-na-bestseler-volodymyra-lysa>.
40. Романенко О. Архетип села у високій та масовій літературі (на матеріалі творів Г. Пагутяк, В. Медвідя, Люко Дашвар) / О. Романенко // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка : Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. – 2011. – № 22. – С.15-19.
41. Самчук У. Волинь: Роман у трьох частинах. Том перший / Улас Самчук. – Київ : Дніпро, 1993. – 574 с; Том другий / Післямова С. Пінчука. – Київ : Дніпро, 1993. – 334 с.
42. Самчук У. Юність Василя Шеремети : Роман / Улас Самчук. – Мюнхен : Прометей, 1946. – 156 с.

43. Скорина Л. Загадки Володимира Лиса / Л. Скорина // Літературознавство. Фольклористика. Культурологія: збірник наукових праць. – Черкаси, 2011. – Вип. 10. – С. 94-105.
44. Словарь української мови : в 4 т. / упор. Б. Грінченко. – Репринтне видання. – Київ : Лексикон, 1996.
45. Словник української мови: в 11 т. / [ред. колег. І. Білодід (голова) та ін.]. – Київ : Наукова думка, 1970 – 1980. – Т. 1 : А – В [ред. П. Горещкий, А. Бурячок, Г. Гнатюк, Н. Швидка]. – К. : Наукова думка, 1970. – 799 с.
46. Спогади про Леся Українку. – Київ : Дніпро, 1971. – 483 с.
47. Стилiстичнi засоби мовної економiї у постмодернiстському тексті / І. Дегтярєва // Дослідження з лексикології і граматики української мови. – 2012. – Вип. 12. – С. 133-141.
48. Українка Леся. Зібр. творів : У 12 т. / Леся Українка. – Київ, 1930. – Т. 12. – 253 с.
49. Хом'як Т. Жінка на вістрі історії (за романом Володимира Лиса «Соло для Соломії») / Т. Хом'як // Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. – 2014. – № 1. – С. 110-117.
50. Шевченко Т. Гайдамаки / Т. Шевченко. – Київ : Дніпро, 1988. – 100 с.
51. Шевченко Т. Ой чого ти почорніло... // Поезії : у 2-х т. / Т. Шевченко. – Київ, 1988. – Т. 2. – С. 90.
52. Шевченко Т. Прогулка с удовольствием и не без морали // Тарас Шевченко // Повісті. – Київ : 1978. – С. 241-384.
53. Якименко М. Небо має вислухати всіх... / М. Якименко // Голос України. – 2013. – 29 січ. – С. 14.